

Kadar živina zvrže.

Živina zvrže, to se pravi, ako rodi sad, ki v maternem telesu ni še toliko dorastel, da bi rojen mogel živeti. Zvreči se pravi: mrtvo mlado roditi. ali vsaj tako negotno, da se ne more pri življenji ohraniti, čeravno se dozdeva, da bi živelo.

Od zvrženja moramo torej ločiti prezgodnje vrženje; ono je zvržek, to pa negotno mlado.

Ljudje sploh mislijo, če pride mlado že brez dlake, golo na svet, da ne more ostati živo; če pa pride že z dlako, da more živeti. Čeravno je gotovo, da z dlako obraščeno mlado je vselej bolj godno nego golo, vendar ni res, da bi ono moglo vselej živo ostati.

Izkušnje uče to le: Če mlademu le še 3 ali 4 tednov manka, ohranilo se bo lažje pri življenji, nego ono, kateremu še 8 ali 9 tednov manka. Če mu manka pa še 10 ali 12 tednov, ni moči, da bi živelo.

Večidel zvrže živina nanagloma; le včasih se pokažejo ene dni prej nekatera znamenja: otok pisk, žlebotok iz sramnice, ali če je mlado že delj časa mrtvo v maternici, smrdljiva sokrvice, nepokoj živine, kakor da bi jo klalo itd.

Vzroki, da živina zvrže, so mnogoteri. Poglavitni vzrok pa je, da je nekatera živina že take nature, da rada zvrže, če se ji le količkaj napačnega primeri; če je pa enkrat zvrгла, ostane ji to rado za večkrat. Nekatera živina je taka, da ne more mladega storiti, kakor hitro je postalo večje. Kakor želodec, ki se je prenapolnil, izmeče iz sebe preobilo hrano, taka je tudi nekatera maternica.

Sicer pa živina zvrže, če je premlada in je pre slab bila ubrejena, če je za kakšno hudo boleznijo bolna, da kri, namesto k maternici, teče obilneje h kakemu drugemu vnetemu ali sicer bolnemu delu; če se pretegne, če prehitro dirja, skaka, če se udari ali sune v trebuh; če se ji sprijena, plesniva guila piča daje, ali zmrzla repa, krompir ali druga taka piča, če použije na kakšen način španskih muh, strupenega brinja, rožičkov rženega klasja itd.

Pomoči, kadar živina zvrže, ni posebne treba. Če so že vsa znamenja, da ima živina zvreči, naj delamo, kar hočemo, vendar bo med 100krat 99krat zvrгла; da bi zabranili, nimamo nobenega gotovega pomočka. Edino je, da živino pustimo popolnoma pri pokoji v hlevu. Če jo zelo krč popada, dajmo ji kamilične vode večkrat; če je posebno dobro rejena in debela, moremo ji nepokojno kri potolažiti, ako ji na vratni žili malo krvi izpustimo (kobili ali kravi kake 3 kile).

Če pa tok smrdljive sokrvice iz sramnice kaže, da je mlado v maternem telesu poginilo in gniti začelo, naj zvrže živina brž ko more, da pride mrtva stvar iz nje.

Razne reči.

* Ameriška rdeča detelja. Kakor pri vsaki drugi trgovini s semenom, tako delajo nadležno konkurencijo Američani tudi z detelnim semenom. Ker je seme ameriške rdeče detelje cenejše nego od domače, zato brezvestni trgovci kaj radi goljufajo kmeta ter mu prodajajo ameriško seme za domače. Seme je težko spoznati, a ozelenela se detelja pa lahko spozna. Ameriška rdeča detelja (pri nas imenujejo rdečo deteljo tudi štajersko ali dveletno) loči se od domače po tem, da so listni peclji in spodnje plati listja kosmate, zgornje plati pa navadno popolnoma gole, če pa imajo kaj dlake, stoje posamezne kocinice po konci. Domača detelja je prav zelo malo kosmata, in dlaka leži. Razen manjšega pridelka ima pa ameriška detelja še to veliko napako, da je dokaj bolj občutljiva proti mrazu, suši itd. nego domača in tudi nikdar tako visoka ne vzraste.

* Surovo maslo pa goveja krma. Slama je najslabša krma molznim kravam, od katerih mleka hočemo delati surovo maslo. Ta krma je tem slabša, ako jej nič druge in krepke piče ne primešavamo. Maslo se vleče in maže kakor loj, nima finega okusa in je zamazano videti. Tudi se smetana težko v surovo maslo mete. Nič kaj boljše ni staro, zaležano, trdo in slabo spravljeno seno. Dobro pa je sladko seno in kaj izvrstna krma. Izmej gomolja daje repa mleku pa tudi surovemu maslu jako neprijeten okus; boljša je pa pesa in rumeno korenje (mrkevca). Ogrščične prge, pšenični otrobi in oves dajejo mehko in mastno surovo maslo, lanene prge, grah, grašica trdo, pust, srednje dobro pšenica, ječmen in palmova moka. Najboljše surovo maslo daje dobra paša. Zatorej je spomladi in po leti maslo prav lepo in žolto, a jeseni in po zimi neprijetno blede, to pa zaradi suhe klaje. Nekateri barvajo maslo, ne da bi koga sleparili, ampak da bi mu dali prijetnejšo barvo. Za barvila rabijo: sok iz rumenega korenja, orleans, saflor, rojevino itd.

* Nekaj o premenjavi hrane kokošim. Precej razglašeno je mnenje, da treba hrano kokošim čestokrat menjati, ako hočemo, da nam dobro prospevajo. Resnica je pa le, da je treba kokošim dajati različne hrane, zlasti če jih vzrejamo po tesnih prostorih. Čitali smo, da nekateri to tako razumevajo, kakor bi trebalo poglavitno hrano menjavati, to je tisto, katera nam kokoši vzdržuje. Zatorej bodi o tej reči to le povedano: Sploh umestno je in potrebno vsak dan kokošim dati raznotere hrane, le mešana mehka hrana bodi vedno enaka. Pri večjih pitomih živalih, na primer govedih in konjih, velja gospodarjem povsod za glavno pravilo: krmiti dokler le mogoče z enako krmo ali na ist način. Kadar pa je treba premembe, vedo razumni gospodarji, da treba previdno in polagoma prehajati k drugi piči. Tako ravnati priporočajo tudi izkušnje s kokošimi. Za primer bodi to, da so kokoši vselej po manj jajec začele nesti, ko smo glavno hrano (zrnje) zamenili naglo z drugo. Natančno

tehtanje nepoužite hrane v želodci (malinčku) je pokazalo, da so živali ob naglih premembah menj redilnih suovi použivale nego poprej. Pravilo in vodilo torej je: krmo mladim kokošim prav polagoma menjavati. Vsaka nagla prememba slabo vpliva na rast, to tem bolj, čim pogostejše se menjava. Od tega pravila odstopiti kaže le v boleznih, katerim je kriva slaba, škodljiva hrana.

* **Strnišča treba podorati.** Čudno se mora zvedenemu človeku zdeti, da se za umno ravnanje s strnišči ljudje tako malo brigajo. Dobre žetve so zavisne od dobrega obdelovanja zemlje, t. j. da se odpravi plevel, skrbi za prst, kar je najlažje, ako se s strniščem prav ravna. Navadno puščajo strnišča, kakeršna so, do jesenskega, čestokrat celo do spomladanskega oranja. To pa slabo vpliva na zemljišče. Solnce je izžge, dež izpere da postane zemlja podobna trdi skorji. V njem shranjene dobre tvarine se v vročini hitro razkrojijo in poizgube, in tako prst oslabi. Izpadlo plevelno seme ne cimi, v zemlji zaostale koreninice in rastline se ne posušijo in tudi ne strohne. — Vsemu temu se odpomore, če strnišče, ako le mogoče, hitro po žetvi plitvo podorjemo in povlačimo. Zemljišče dobi tenko, rahlo odejo, pomešano s plevelnimi ostanki in strniščem. Takšna plitva podoratev ugaja posebno slabim njivam, ker po njih se le po malem trava zarasča. Težko zemljo pa tudi kaže precej podorati, ker sicer postane pretrda, dobi skorjo, in delo je potem jako težavno. Podorano strnišče moramo povlačiti. Če pa tako podorano in povlačeno njivo kmalu potem dež izpere in zemljo zbijе, treba zopet povlačiti.

* **Medlega konja lahko kmalu podebeliš,** ako je seveda drugače zdrav, če ga nekaj časa krmiš z zdrobljenim in nekoliko osoljenim ovsom in mu daješ na dan po kakega pol kilograma lanenih prg (preš).

* **Od kraka (štihbajn ali špat) zdravijo konje** v Ameriki neki z najboljšim uspehom s tem le mazilom: 175 delov joda, 1500 delov kafre, 250 delov rožmarinovega olja, 3000 delov terpentinovega olja, 500 delov petroleja in 6000 delov špirita.

* **Z zmrzlo pšenico so naredili v severni Ameriki** poskušnje glede njene kaljivosti. Te poskušnje so pokazale, da tudi najsilnejši mraz tako rekoč ne vpliva prav nič na kaljivost pšeničnega zrna.

* **Nekaj besedi o izberi poslov.** 1.) Ne jemlji nikdar posla, ki zabavlja na svojega zadnjega gospodarja. Ta posel bode tudi tebe opravljal. 2.) Ne jemlji nikdar v službo človeka, ki hoče vze znati. Tak človek malo ali pa nič ne razume. 3.) Posel, ki si uže naprej izgovori, kaj bode delal in česa ne, ni za nič. — Ako si se oziral na vse to, pa ne pokvari dobrega posla s tem, da mu vse zaupaš.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

145.

Obraz pouličnega življenja. Meeting. K. Mauch. V New-Rushu 1873.

Tu se drvi tolpa črnih delavcev. Videti jim je, da so došli v dotiko z Evropejci. Začenjajo se sramovati svoje golote. Malo cap jim vendar visi na životu: ponošena vojaška suknja, in na glavi čaka s peresi. Tam stoji tolpa Kafrov, ki so bili došli z daljuega severa. Kultura jih še ni oblizala. Hodijo popolnoma goli, samo spredaj in zadaj jim visi kosec kože. Kedar gredó na delo, prepevajo narodne svoje pesni. Dolgo ne strpe pri delu. Navadno delajo toliko časa, da si zaslužijo puško in strelivo, potem se vračajo veseli vsak v svojo vas. Da bi preje dobili denarja za puško, kradejo demante, zato je treba ostro paziti nánje. Ali beda, kedar bodo ta plemena dovelj orožena, kedar se vzdignejo na tlačitelje svoje!

Mene poznajo vsi Kafri cele kopanine. Tako star mož kakor jaz ne dela tu nobeden, pa tudi toliko kot jaz ne dela sploh noben digger. Kafrom sem toraj znamenita oseba, in nazivajo me „stari gospod.“ Zbijam nedolžne šale ž njimi, da se smejajo, zato me imajo tako radi. Ako je pa kater naroden, priložim mu brez vsega pomisleka par zaušnic, zato se me tudi bojé. Spoznavajo pa, da so potrebni zaušnic. Mnogi, ki prihajajo s severa, zveselé se ko me ogledajo, ponašajo se, da so me videli v svojem kraju, ko sem pred par leti potoval po njihovej domovini, vzlasti ob reki, ki jej velé Limpopo.

Delavcev imamo sedaj dovelj. V našem delu dela 15 Kafrov. Stanujejo v šatoru blizu moje hišice. Vsak zasluži na teden 10 šilingov in hrano; glavna hrana jim je neslan in nezabeljen močnik z debelo mlete moke, ki jo meljejo kmetje z ročnimi mlini. Kedar dobé zvečer še malo žganja, takrat so tako veseli in razposajeni, da jih je treba z volovsko žilo k počitku pognati.

Tukajšnjo ljudstvo pisano gleda angleško vlado. Posebno jasno se je to pokazalo ob velikem meetingu, ki je bil ne davno. Angleška je v svojej skrbi o blagru podanikov obdarila „Zapadno zemljo Grikov“ z ustavo, ali s tako zvito ustavo, da bi vlada tudi proti volji ljudstva mogla delati, kar bi hotela. Ko jo bila ustava oznanjena, čitali smo po vseh vogalih z ogromnih plakatov, da se sklicuje velik zbor ljudski. In nastalo je tekanje po vsej okolici. V saboto dne 26. junija je bilo kakor na velik praznik. Na trgu je stala tribuna s štirih ogromnih voz. Z vseh strani je vrelo nemirno ljudstvo v tolpah z godbo in zastavo na čelu. Ali angleških barv ni imela nobena tolpa. Mnogi so se pripeljali, mnogi prihajali. Tudi Kaferi so nosili na drogih napise, hva-